

(The National Interest)

“За име Бога, не увлачите ме у још један рат!”, завапио је часни Сидни Смит 1823. године:

Жао ми је Шпанаца – тугујем због Грка – оплакујем судбину Јевреја; народ Сендвич острва [\[1\]](#) стење под најгнуснијом тиранијом; Багдад је угњетаван... Тибет незадовољан... Цео свет је препун греха и јада... Али јесам ли ја тај... који вечито треба да диже флоту и војску да би други били добро и срећно?

Овај духовити и честити свештеник живео је у тешким временима: америчка побуна уследила је након Француске револуције и Наполеонових ратова који су трајали више од двадесет година и имали страшне последице по становништво земаља у којима су вођени, од Шпаније до Русије. Иако је, у поређењу с њима, цена коју је Енглеска платила била незнатна, бар у људским животима ако не у злату, ови конфликти су наметнули питање рата – да ли га водити и зашто – као динамичну тему у тадашњој Енглеској, баш као што је данас у Америци или би бар требало да буде.

Ово питање је релативно скоријег датума. Некада давно краљ би објавио рат, његова војска би војевала, земља би све платила, и то је било то: никаквих политичких проблема није било. Али Енглески грађански рат из четрдесетих година XVII века, „Славна револуција“ и почетак уставне владе означили су почетак дебате између тзв. партије рата и странке мира.

Почетком XVIII века рат за шпанско наслеђе потакао је Џонатана Свифта да напише *Понашање савезника*

(

The Conduct of the Allies

) и осуди и сукоб и начин на који је он вођен од стране владе у Лондону, а посебно од стране војводе од Марлбороа, генерала чија је највећа победа подарила име Палати Бленхајм северно од Оксфорда, родном месту његовог потомка Винстона Черчила. Касније, с Француском револуцијом и Наполеоновим ратовима, Енглези су по први пут могли да искажу отворено поштовање према декларисаном непријатељу своје земље (Неки ће рећи да је с енглеским критичаром Вилијамом Хезлитом и његовим величањем Наполеона почела друга традиција: традиција додворавања писаца и учењака далеких тиранима). И премда је у том периоду, док су се још осећале последице рата, можда и било неке одбојности према укључивању у сукобе између других народа, ипак се могао приметити зачетак нове и потенцијално опасне доктрине.

Тек је 1997. године Робин Кук, први министар спољних послова у влади Тонија Блера, изјавио да „наша спољна политика мора имати и моралну димензију“. Али Кук је само формулисао концепт који потиче из раног XIX века, ако не и раније. Енглези су одавно себе убедили да су и њихова спољна политика, и њихови ратови били оправдани моралним разлозима, јер су водили њихове земље у благостање, слободу и просвећеност.

Један од Кукових претходника био је Џорџ Кенинг, министар иностраних послова двадесетих година XIX века, човек који је себе прогласио „поборником националне независности“ и подржавао нове јужноамеричке републике које су се побуниле против Шпаније. Лорд Палмерстон, министар иностраних послова у три мандата, називао је себе Кенинговим наследником. Он је подржао насилну обнову уставне владе у Португалу,

одобравао нову либералну климу широм Европе, и инсистирао на томе да „британски поданик, у којој год земљи се налазио, треба да буде сигуран да ће га будно око и снажна рука Енглеске штитити од неправде и зла“. У исто време растао је број читалаца дневних новина из средње класе.

И управо је ту нову горљивост за оно што ће тек касније бити прозвано либерални интервенционизам, Смит имао на уму у свом саркастичном тексту. Већи део времена током следећих двеста година његови наследници су износили и износе аргументе против употребе силе “да би сви били добро”, тек повремено са успехом али чешће без.

И дан-данас неинтервенционисте погрешно представљају и карикирају их као бездушне цинике који би радије ћутећи стајали по страни него се борили да добро победи зло. Међутим, они не поричу постојање патње и неправде, они само постављају питање да ли право треба, или може, увек и свуда бити наметнуто силом оружја. Два Енглезе, Ричард Кобден и Џон Брајт [\[2\]](#), обојица високог моралног интегритета, дали су овој политици прву праву политичку форму.

И један и други су водили текстилне фирме са седиштем у Ланкаширу, обојица скромног порекла. Између њих и аристократске елите, која је и даље владала земљом, постојао је огроман социјални јаз, чак и након што је, Законом о реформи из 1832, почело постепено јачање грађанских права, што ће у наредних сто година довести до успостављања пуне демократије. Заправо, и један и други су били противници владајућег земљопоседничког staleжа. Послови су их водили у иностранство, у Кобденовом случају у Сједињене Државе, а то им је пружило знање и отворило видике сасвим необичне за то време. Ипак, свугде су их знали као Енглезе, и то Енглезе „провинцијалце“. Први памфлет који је Кобден објавио био је под насловом „Манчестерски произвођач“, а „Манчестерска

школа“ постала је чувена не само у Енглеској, већ – као *Das Manchestertum* – широм Европе.

Њени принципи су једноставни: противљење мешању владе, било у унутрашње било у спољне послове. Прва велика кампања коју су Кобден и Брајт заједно водили била је Лига противника Закона о кукурузу, која се борила против протекционистичких тарифа којима је спречаван увоз јефтине иностране пшенице, наравно на штету народних маса а у корист земљопоседника, који су још увек доминирали у парламенту – и доњим и горњим домом.

И тако је борба за слободну трговину постала нека врста класног рата између трговачке и индустријске средње класе с једне стране, и земљопоседничке аристократије, с друге. Та битка је добијена опозивањем Закона о кукурузу (*Corn Laws*) 1846. године, да би се, након тога, Кобден и Брајт вратили свом другом великом разлогу за пацифицизам (*pacifism*)

)

:

ова добра стара реч, за разлику од речи „пацифиста“

(“

pacifist

”

), не означава особу која има апсолутни приговор савести према употреби оружја или проливању крви – чак ни Брајт, који је био квекер, није то тврдио – већ неког ко се противи вођењу рата осим када је јасно да је то неопходно ради одбране земље.

И Брајт и Кобден су већ били посланици у парламенту у време укидања поменутог закона, те су и у парламенту наставили да бране ставове које су бранили и ван њега. У својим првим полемичким списима Кобден је тврдио да ратоборна спољна политика није заснована на некаквој реалној опасности од Русије, непријатеља *par excellence*, који је веома одговарао тадашњим (и каснијим) ратнохушачким демагозима. А онда је додатно проширио тему 1847. године:

„На свим мојим путовањима... три мисли ми стално падају на памет: колико непотребне забринутости и узнемирености Енглеска посвећује пословима других држава; са колико мало знања преузимамо задатак решавања проблема других народа; а колико је много бољих начина да упослимо своју енергију на поправљање ствари код куће

“

Или, једноставније речено, Кобденова омиљена здравица на званичним вечерама била је: „Без *спољне политике*“.

Није прошло много времена, а питање је престало да буде апстрактно: Кримски рат против Русије, који је наводно вођен не из интереса, већ из лојалности према Турској, био је тест за манчестерски антиинтервенционизам. Кобден је био толико очајан због тог неразумног и непотребног сукоба да је заћутао чим су топови проговорили. Али не и Брајт. У свом противљењу рату, одржао је серију говора који су касније означени као највећи икада одржани у Парламенту. Његови говори и данас су остали запањујуће живи – и акутно релевантни.

Како се рат распламсавао, Брајт је изложио аргументацију која је и дан данас валидна против ратовања из наводно алтруистичких или идеалистичких разлога. „То ме доводи до следеће ствари“, рекао је у доњем дому Парламента:

„Како се интереси Енглеске тичу овог питања? То је, коначно, крупно питање које ми, као представници енглеског народа, морамо размотрити. Не ради се ту о симпатијама или саосећању за неку другу државу. Ја саосећам са народом Турске; саосећам и са кметовима у Русији; саосећам са народом у Мађарској, чијег је изасланика племенити Лорд Тивертон [Лорд Палмерстон, одскора министар спољних послова а ускоро и премијер] одбио да прими... Саосећам са Италијанима, поданицима Аустрије, Напуља и папе; саосећам са три милиона робова у САД; али не бих се усудио да због саосећања упетљам ову земљу, нити било коју другу, у рат коме се неће знати цена ни у злату ни у крви. Није на мени да од своје земље начиним витеза луталицу човечанства, и да себи на врат натоварим одбрану милиона и милиона људских бића којима је Творац, и то управо таквим какви јесу, настанио ову планету.“

Ове изванредне речи нису имале ама баш никаквог ефекта. Борбе су настављене. Како се број жртава повећавао, Брајт је наступио са следећим говором, а део који следи спада у енглеску књижевност:

„Много је домова данас у Енглеској у којима тиња крхка нада да ће се отишли вратити – и многи од њих ће опустети већ са следећом поштом. Анђео смрти лети над земљом; скоро да можете чути клепет његових крила .“

Ни тада његове речи нису успеле да окрену јавност против рата. У томе је успело нешто друго. Сваки пут се понавља иста ствар: противљење рату се најпре игнорише, да би се на крају дошло на то да су пацифисти, ипак, увек у праву, и то не због њихове речитости и логике, већ због начина на који се рат води. То је био случај како са Кримским и Бурским ратом, тако и са Вијетнамом и Ираком.

Након што су додирнули дно својом непопуларношћу, на крају су Кобден и Брајт ипак дочекали да буду спасени, и то због јуриша Лаке коњице [\[3\]](#), односно извештавања чувеног новинара Вилијама Хауарда Расела за лондонски Тајмс о страдању обичних војника у Балаклави и болници препуној рањеницима у Скутари

[\[4\]](#)

, као и због аристократа неспособњаковића, лордова Кардиган, Раглан и Лукан, који су лоше командовали британском војском. На исти начин ће много година касније Американци постати противници рата у Вијетнаму – и то не толико због „деце цвећа“ и политичара анти-интервенциониста попут сенатора Вилијама Фулбрајта (или чак и Џејн Фонде), колико због хваставе неспособности генерала Вестморленда у вођењу рата. И заиста, револтираност јавности након Кримског рата је била толика да Енглеска није учествовала ни у једном европском рату у наредних скоро шездесет година

Било једном у Вестфалији

Пише: Џефри Вичкрофт
петак, 03 мај 2013 22:19

Било једном у Вестфалији

Пише: Џефри Вичкрофт
петак, 03 мај 2013 22:19

[4]